

ADALÉKOK A MOHÁCSI AK MÁRIAGYŰDI ZARÁNDOKLATAIRÓL ÉS A SOKÁCOK SZŰZ MÁRIA TISZTELETÉRŐL

A máriagyűdi zarándoklatnak már több évszázados hagyománya van. Közvetlenül a török kiűzése után, 1689-ben Siklóson megjelentek a ferencesek és szinte azonnal átvették a máriagyűdi plébánia gondozását is, de igazán csak 1846 után lett látogatottabb. Scitovszky János püspök ugyanis ekkor nyilvánította hivatalosan is kegyhellyé a szentélyt.¹

Mohácsról körmenet szervezett formában, pap vezetésével, 1856. pünkösdjén ment először a belvárosból. A külvárosból három évvel később, 1859. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján P. Kerkarics Szolán vezetett sokác zarándokokat Máriagyűdre. A kegyhely „*búcsújáró napok*” jegyzékében egyébként a mohácsi horvátok (sokácok) búcsúja fogadalmi jellegűnek van feltüntetve, de ez a zárda évkönyvében nincs megerősítve. Viszont tudjuk, hogy egy-egy település népe mindig valamilyen elemi csapás vagy szerencsétlenség idején szokott vallásos jellegű fogadalmat tenni. Így a mohácsi sokácok is valószínűleg 1831 augusztusában, a városban is pusztító kolera idején tehetek fogadalmat búcsújárásra – mivel a külváros nagyobb részét megkímélte –, a „*Maria Judska*”-hoz.²

A horvátság és ezzel együtt a mohácsi sokácok körében a búcsújárás szokásának gyökerei mind térben, mind időben igen messzire nyúlnak vissza. A Szűz Mária kegyhelyekhez való zarándoklás szokásai már Boszniában kialakultak és ennek a fennmaradásában a boszniai ferencesek jelentős szerepet játszottak. Az első ferencesek Boszniában már 1250-ben megjelentek és viszonylag gyorsan megépültek a kolostoraik is. Közülük a legismertebb a srebrenicai lett, melyről később nevüket is kapták: *Srebrenička* vagy *Srebrena*, azaz ezüst (*Bosna Srebrena – Bosna Argentina*).³ A legismertebb három boszniai kegyhely a rámai, a gradovári és az olovói volt. Különösen az utóbbi volt messze földön híres. A néphagyomány úgy tartotta, hogy kegyképét – Szűz Máriát a kis Jézussal – még maga Szent Lukács apostol festette. Tisztelete oly nagy volt, hogy menybemenetelének az ünnepén (augusztus 15.) a kegyhelyre nemcsak a katolikusok zarándokoltak el, hanem a muzulmánok is. Ilyenkor a zárda főnöke, néhány nappal az ünnepet megelőzően, felkereste a boszniai pasát és írásos engedélyt kért, illetve vásárolt a búcsújárás megtartására. Ezen kívül a rend fenntartására kiküldött janicsárokat és a helyi kádit ugyancsak meg kellett fizetni. Továbbá, mivel a búcsúünnepség nyolc teljes napig tartott, ezalatt az egész gyülekezetet – beleértve a törököket is – etetni kellett. Ilyenkor a rendházban nyolc hízott ökröt és nyolcvan birkát vágta le. Míg a katolikus zarándokok mind meggyóntak és megáldoztak, addig a mohamedánok a templomon kívül végezték el vallási szertartásaikat. A kegytemplomtól távolabb volt egy másik templom is, melyhez a nagymise után a kegyképpel körmenetben mentek el, majd azt megkerülve visszatértek a kegytemplomhoz.

¹ Barna 1990. 96.

² P. Unyi 1943. 142–143.

³ Biskupska Konferencija Jugoslavije 1975. 719.

Váradai Ferenc történétíró szerint ilyenkor a mohamedán nők megkérték a rendház főnökét, hogy éjjel hagyja nyitva néhány órára a templom ajtaját, majd szokásuk szerint a zárda bejáratától a kegyképig térden csúszva mentek, hogy ezzel is kifejezzék hódolatukat az *olovói Szűz* előtt.⁴

Valamikor a 20. század elején a mohácsi sokácok korábbi búcsújáró időpontjukat, az augusztus 15-ét kezdték elhagyni és helyette a belvárosi plébániához hasonlóan már ők is inkább a pütkösi zarándoklaton vettek részt. A váltás oka és pontos időpontja nem ismeretes, de 1903-ban még a korábbi időpontot tartották. Vagyis a belvárosi hívek továbbra is pütkösdkor mentek, mely ekkor május 30-ára esett, míg a többnyire a külvárosi plébániához tartozó sokácok augusztus 14-én.⁵ Az ő búcsújuk egy nappal hosszabb is volt, mivel csak augusztus 16-án érkeztek vissza.⁶ Az 1930-as évekre azonban már mindkét plébánia a Pütkösdöt tekintette a búcsújárás időpontjának és többek közt ezért is, a mohácsi egyházközség 1936 májusában kidolgozta a máriagyúdi búcsújárás rendjét. Ez a következő rendelkezéseket tartalmazta:⁷

„Pütkösd vigíliáján ¾7 órakor keresztvízszentelés.

Mind a belvárosi, mind a külvárosi zarándoklathoz a pap, kántor és a ministráló gyerekek részére fogadjon egy kocsit, ezen kívül állítson az egyházközség a városi két fogaton felül az egyházközség terhére egy úgynevezett „paklis” kocsit a szegény nép számára, melyre a keresztvivő gyerek is elhelyezendő. Ez a kocsi a városgazda közbejöttével fogadtassék, mert így olcsóbb.

A szentmise és a harangoztatás díját ti. Gyűdön [Máriagyűdön], szintén az egyházközség viselje. Utaljon a képviselőtestület mind a belvárosi, mind a külvárosi kántor részére 10-10 pengő költségmegtérítést. Fúvózenét az egyház nem vállal és nem fizet, az ilyen költséget a hívek gyűjtés útján tartoznak biztosítani. Az utirend a zarándoklat alatt a következő:

A zarándoklat Mohácsról indul reggel 4 órakor. Nagynyáradon 7 órakor szentmise, reggeli és ½9 órakor indulás. Villányban van az ebéd, mert a kocsik rossz idő esetén jobban tudnak ott elhelyezkedni, mint Virágoson, ahol azelőtt volt az ebéd és a hívek is Villányon előbb jutnak megfelelő élelemhez. Villányból a zarándoklat ½2, de legkésőbb ¼3 órakor indul Nagyharsányon át, ahol a község végén álló keresztnél ima után szétoszlanak, és Siklóson ismét összejönnek, majd tovább indulnak.

Pütkösd vasárnapján 10 órakor énekes szentmise, melyet szokás szerint a mohácsiak tartanak, ha sokác káplán megy el hívekkel, akkor az prédikál ilyenkor. Délután 7 órakor keresztút és a nagykereszt előtt rövid szentbeszéd.

Pütkösd hétfőjén reggel 4 órakor visszaindulás és Siklóson a ferenciek templomában ½6 órakor szentmise, szentáldozás, újabban azonban a szentmise az új nagyharsányi templomban van, ami megfelelőbb is. Siklós község végén szétoszlik a zarándoklat majd Nagyharsány előtt, újból egyesülnek, és ½8 órakor indulnak tovább. Villányban ½10 órakor reggeli, indulás 11 órakor. Nagynyáradon 2 órakor ebéd, utána litánia majd ¾5 órakor továbbindulás és hazaérkezés ¾8 órára.

⁴ P. Unyi 1947. 158–159.

⁵ *Mohács és Vidéke* 1903. máj. 31. XXII. 22. sz. 3.

⁶ *Mohács és Vidéke* 1903. aug. 15. XXII. 33. sz. 4.

⁷ Tihanyi 1943–1949. 15–17.

Ez az egyházközség rendelkezése, melyet a jövőben be kell tartani és mostanáig be is tartották.

Amikor a zarándoklat Mohácsról elindul, előbb az Úrangyalát mondjuk el és utána az elindulási imát az „Egyházmegyei Imakönyv”-ből. Az útközbe eső keresztek-nél mindenhol 3 magyar és 3 sokác „Miatyánk”-ot és „Üdvözlégy”-et mondunk el. Nagynyárádon a szentmise alatt kérjük a zarándokokat a rendnek szigorú betartására. Töttösön nem megyünk be a templomba, hanem csak a kereszt előtt imádkozunk. Szentmártonban és Virágoson nincs megállás. Villányon minden úgy, amint fent már elmondottuk és az egyházközség elrendelte. A nagyharsányi vasútállomásnál megállunk, mert onnét már látni a gyüdi templomot és arra felé fordulva elmondjuk a szokásos „Miatyánk”-ot és „Üdvözlégy”-et. A siklósi csárdánál találkozás és Gyüdre érve az érkezési ima elmondása után mindenki megy a maga szállására. Gyüd előtt küldöncöt küldünk előre a harangozás miatt. A vezető pap a zárdában száll meg és étkezik és reggel 4 órától, segít gyóntatni. Ha sokácul tud, 9 órakor prédikál, 10 órakor pedig mondja az énekes szentmisét ősi szokás szerint. A délután szabad. Vasárnap este 7 órakor a keresztúti ajtatosság, gyertyás körmenettel és a nagykeresztnél rövid szentbeszéd. Hétfőn reggel induláskor a Mária szobor előtt a szabadban a búcsúimádságot mondjuk el. Siklóson vagy újabban Nagyharsányon a szentmise és a vasúti állomásnál visszafordulva 3-3 „Miatyánk” és „Üdvözlégy” magyarul és sokácul. Villányban reggeli, Ráctöttösön [Töttös] betérés a templomba a szokásos 3-3 „Miatyánk” és „Üdvözlégy”-gyel. Nyárádon ebéd, este 5 órakor indulás, mely előtt a vásárolt gyertyákat szoktuk megáldani. Mohácsra érve gyertyás körmenettel és Te Deum-mal vonulunk be a templomba, ahol az érkezési ima elmondása után, litánia nélkül ciboriummal áldást adunk, s a végén a Himnuszt elénekeljük.

A vezető pap útközben, ha elfáradt felülhet a kocsira, a falvakon át azonban karingben kíséri a híveket.

Menet közben a hívek felváltva énekelnek és imádkoznak. Ősi szokás szerint a rózsafüzért a következő helyeken és sorrendben mondják:

*Mohács és Nagynyárád között örvendeteset,
Nagynyárád és Töttös között a fájdalmasat,
Villány és Nagyharsány között a dicsőségeset.*

Visszafelé jövet pedig:

*Nagyharsány és Villány között az örvendeteset,
Töttös és Nyárád között a fájdalmasat,
Nyárád és Mohács között a dicsőségeset.*

A zarándoklat érkezéséről előre értesíteni kell a nyárádi, siklósi, illetve nagyharsányi és gyüdi plébániát.”

Ezek a rendelkezések a későbbiekben iránymutatásul szolgáltak minden mohácsi búcsújáró számára, és mint látjuk, kiemelten rendelkezett a horvát (sokác) hívők nyelvhasználatáról is.

Máriagyüdön kívül a Mohács környéki horvátoknak – az egykori történeti Baranya területén – igen kedveltebb búcsújáró helye volt a trianoni határmeghúzásig a mohácsi ferences rendi „barátok” temploma és kolostor is, melynek búcsúját június 13-án, Páduai Szent Antal napján tartották, illetve tartják meg a mohácsi sokácok mindmáig, bár a templom védőszentje I. (Szent) István királyunk. Páduai Szent Antal tisztelete nemcsak a ferencesek körében, hanem az egész Balkánon általános volt. A

horvátok közül különösen a bunyevácok és sokácok körében számított nagy ünnepnek és tartottak búcsút június 13-án Bácsban, Szabadkán, Baján, és mint már említettem Mohácson mindmáig.

A búcsú egyik jellegzetessége volt, hogy régebben a sokácok élő állatokat, csikót, borjút, bárányt, malacot és baromfit vittek ajándékba, a ferenceseknek. Egyrészt így akarták leróni hálájukat a náluk működő és értük oly sokat fáradozó barátoknak, másrészt Szent Antal áldását kívánták elnyerni otthoni jószágaikra minden állati betegség és vész ellen, harmadrészt pedig őseik példája lebegett szemük előtt, akik az említett nyolc napos olovói búcsúban résztvevő tömeg ellátására ugyancsak felajánlották jószágaikat a ferenceseknek.⁸ Később ez úgy módosult, hogy a jószág helyett pénzt dobtak a perselybe, és az így összegyűlt összeget a szegények között osztották szét. 1911-ben összesen 110 szegény kapott egy-egy 44 filléres kenyeret és egyenként 55 fillér ára lisztet „*Szent Antal kenyeréből*”.⁹ A templomot, mint már említettem I. (Szent) István királynak szentelték, de mivel a zárdával együtt a boszniai ferencesek alapították, mindig is a mohácsi sokácok templomának tekintették. Hogy ezt ők is sajátjuknak tartották, bizonyítja, hogy amikor 1892-ben Gyurákovics Ambros hitoktató közreműködésével a „*Boldogságos Szűz Máriáról nevezett oltárra*” egy Szűz Mária szobrot készíttettek, az adakozásban többnyire horvátok vettek részt és ők emelkedtek ki az adományozók közül. A *Mohács és Vidéke* szeptember végétől több számban folyamatosan közölte az adakozók nevét és ebből kitűnik, hogy a mintegy 400 név 95 %-a horvát (sokác) nemzetiségű volt.¹⁰

A mohácsi ferences templom és különösen a máriagyűdi „*Maria –Judska*” búcsú messze éjszakába nyúló Szűz Máriát dicsőítő énekei, a templom körül térdcsúszó horvát asszonyok nagy száma és az esti gyertyás körmenetek mind, mintha az olovói körmenetek emlékét akarták volna méreteiben, fényében és áhítatában felidézni. Az egykori Bosna Argentina ferences rendtartományból létrejött Kapisztráni Szent János, Szent László, Szent Cirill és Metód, valamint a szalvatóriánus rendtartományok horvát rendtagjai világi papok segítségével ilyen alkalmakkor 6-8 napon át, miséztek, prédikáltak és gyóntattak. Így fűzték a bosnyák ferencesek magukhoz egykori boszniai népüket, és így találta meg a nép a plébániai határokon messze túlmutató utat felejtethetetlen vallási vezetőihez, lelki támaszaihoz és útmutató papjaihoz, a ferencesekhez.¹¹

⁸ P. Unyi 1947. 161–163. és *Mohács és Vidéke* 1898. jún. 19. XVII. 25. sz. 3.

⁹ *Mohács és Vidéke* 1911. jún. 18. XXX. 25. sz. 2. és 4.

¹⁰ *Mohács és Vidéke* 1892. szept. 25. XI. 39. sz. 3. és folyamatosan a nov. 27-i 48. számig.

¹¹ P. Unyi 1947. 161–162.

IRODALOM

BARNA Gábor

1990 *Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon*. Panoráma, Budapest.

Biskupska Konferencija Jugoslavije

1975 *Opći Šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji 1974.*, Zagreb.

TIHANYI János

1943–1949 *A Mohács-Belvárosi Plébánia istentiszteletei és szokásai*. Kézirat, Kanizsai Dorottya Múzeum /KDM/ 265., Mohács.

UNYI Bernardin, P.

1943 *A mohácsi ferencesek története*. Gyöngyösi Ferences Könyvek 8. szám, Gyöngyös.

1947 *Sokácok – bunyevácok és a bosnyák ferencesek története*. Magyar Barát, Budapest.

Mohácsi búcsúsok az 1950-es évek elején
(Vincze János felv.)